

Addiktológiai programok monitoring rendszere

(eredményesség mérése, értékelése, nyomonkövetési terv)

Human Exchange Alapítvány, 2020.

Tartalom

Az addiktológiai programok monitoring rendszerének szempontjai	3
Célok és indikátorok	5
Általános célok.....	5
Az egészségfejlesztés és kábítószer-megelőzés rendszerének fejlesztése	6
A kezelés, ellátás, felépülés rendszerének fejlesztése	7
A kínálatcsökkentési beavatkozások rendszerének fejlesztése.....	7
Az emberi és társadalmi erőforrások mobilizálása.....	7
Tevékenységek eredményessége és értékelése az iskoláskorú fiatalok körében.....	8
Nyomonkövetési terv.....	18

Az addiktológiai programok monitoring rendszerének szempontjai

Az addiktológiai programok esetében határozott céltételezésre van szükség annak érdekében, hogy a kimenetek és az eredmények nyomon követhetők legyenek. A tevékenységek hatékonyságának ellenőrzésén túl a célok megfogalmazása és végrehajtása a programok finanszírozása, további fenntartása szempontjából is kulcsfontosságú. A folyamatokban résztvevő szervezetek és szakértők számára gyakran nehézséget jelent az olyan céltételezés, amely alkalmas lehet az előrehaladás mérésére, egyúttal jól értelmezhető a többi érintett fél, így a célcsoport tagjai számára. Ezeknek a szempontoknak az érvényesítését szolgálja a SMART-megközelítés, amelynek főbb ismérveit betűszót alkotó angol kifejezések mutatják: Specific, Measurable, Achievable, Relevant és Time-bound. A megközelítést az alábbi sajátosságok jellemzik:

- Specifikus, konkrét (Specific)
- Mérhető (Measurable)
- Elérhető (Achievable)
- Releváns (Relevant)
- Időben kötött (Time-bound)

Alkalmazása azért célravezető, mert:

- strukturált megközelítést biztosít a munkaterv kidolgozásához és tervezéséhez;
- lehetővé teszi a célok felé haladás szisztematikus figyelemmel kísérését;
- lehetővé teszi a teljesítmény mérését és a fejlesztési lehetőségek beazonosítását;
- segíti az érintett felek tájékozódását és tájékoztatását az elérni kívánt hatásokkal és célokkal, illetve a folyamatok aktuális állásával kapcsolatban;
- konkrétan leírja, hogy milyen módon történik a célok elérése.

A SMART céltételezés segítségével az addiktológiai programok esetében is szisztematikusan és értelmesen lehet mérni az előrehaladást, megmutatni az eredményeket és meghatározni a fejlesztés lehetőségeit.

A SMART céltételezés megfogalmazásakor az elérni szándékozott eredmény legmagasabb mértékét általában maga a cél tartalmazza. A célok elérése végső soron az eredmény vagy a hatás bizonyítékain/mutatóin múlik. "E mutatók nélkül a terv csak szándékok csoportja, amely mindig a nagyság küszöbén áll"¹, de soha nem bizonyítja, hogy eljutott-e oda vagy sem.

---

¹ Talley J. L. & Fram E. H. (2010) Using Imperfect Metrics Well: Tracking Progress and Driving Change. *Leader to Leader*, Winter 2010 p. 52.

Mivel a terv kimeneti mutatói alkotják az egyik legfontosabb elemet az előrehaladásról és az eredményességről szóló jövőbeni jelentésekben, fontos biztosítani azoknak a konkrét intézkedéseknek a megfogalmazását, amelyek a siker bizonyítékául szolgálnak.

A monitoring folyamatának nehézségét az addiktológiai programok esetében a gyakran nem kielégítő mértékben megbízható vagy hiányzó adatok jelentik. Ebből következik, hogy az értékelési folyamat egyszerre jelent technikai és kapcsolat kihívást. A technikai kihívás kezelését az alábbi lépések teszik megvalósíthatóvá:

1. *Megállapodás a releváns eredményekről.* A mutatókat a projekt eredményeinek és/vagy hatásainak, nem pedig tevékenységek vagy erőfeszítések beazonosításához kell felhasználni. Az eredményeknek a projekt feltételrendszerében elért változására kell koncentrálniuk, nem pedig a tevékenységek halmazára.
2. *Megállapodás a mérési módszerekről.* Számos lehetőség van a programok eredményességének mérésre. Ide tartoznak a személyesen, telefonos adatfelvétel során vagy interneten keresztül lebonyolított interjúk, adatsorok szekunder elemzése, résztvevő megfigyelés, helyszíni szakértői ellenőrzések, vagy például a primer adatok összehasonlítása összevetésre alkalmas, nagyobb populációt leíró adatokkal. A kvantitatív, nagyobb mintával dolgozó és a kvalitatív, mélyebb összefüggések feltárására alkalmas módszerek eltérő jellegű eredményeket szolgáltatnak, és eltérő célközönség számára lehetnek relevánsak. Amennyiben lehetőség van rá, érdemes a két megközelítés párhuzamos vagy kombinált alkalmazásával elvégezni az értékelési folyamatot.
3. *Megállapodás konkrét mutatókról.* A kívánatos viselkedésváltozást leíró eredmények meghatározása. Egyszerűen azért, mert rendelkezésre állnak vagy Gyakran felmerül a kísértés más mutatók felvételére, egyszerűen azért, mert rendelkezésre állnak, vagy mert „érdekes lenne megnézni”, nem célszerű további mutatókat bevonni a monitoring rendszerbe.
4. *Megállapodás az értékelési szabályokról.* Az érintetteknek meg kell állapodnia a kimeneti mutatószámokban, amelyeket a program által, illetve a projekt keretében el akar érni minden egyes olyan mutató esetében, amely hozzájárul az adott cél eléréséhez. A szabályok meghatározhatnak „túl magas” és „túl alacsony” értékeket is.
5. *A mérések eredményeinek és az értékelési szabályoknak az összehasonlítása.* Annak meghatározásához, hogy a stratégiai célkitűzés megvalósult-e, meg kell határozni, hogy a konkrét célok közül mennyit értek el.

A technikai kihívások kezelésén túl az értékelési folyamat során kapcsolati nehézségek kezelésére is fel kell készülni. Önmagában az indikátorok meghatározása nem fog eredményes folyamatot generálni, az eredményes értékelésnek a jól működő munkakapcsolatok is alapul szolgálnak.

1. *A gyakran szükségszerűen tökéletlen mérési eljárást egy megfelelő folyamatban kell elhelyezni.* Még a hibátlan mérési eljárások alkalmazása is kedvezőtlen eredményeket a projekt szempontjából, ha olyanok foglalkoznak az értékelési folyamattal, akik között elégtelen a kommunikáció és/vagy a bizalom mértéke. A mérési eljárás lebonyolítása és az eredmények visszacsatolása a folyamatba ugyanolyan fontos, mint a mérési eljárás kidolgozása, a változókés indikátorok definiálása. A mérés maga ugyanannyira bizalmi, mint amennyire technikai kérdés.
2. *A mérési eljárás fejlesztését a tapasztalatokra kell alapozni.* Az értékelési folyamat részletkérdései hosszas és nem feltétlenül termékeny vitákat generálhatnak. Előzetesen nehéz megegyezésre jutni arról, hogy melyek a releváns adatok, kinek kell összegyűjtenie és értelmezni azokat, vagy hogy milyen értékek számítnak túlságosan magasnak vagy alacsonynak. Bár ezekre a kérdésekre végül választ kell találni, szerencsésebb, ha az empirikus visszajelzéseket reflektív hozzáállással kezdjük el használni, ahelyett, hogy az adatgyűjtés megkezdését megelőzően kőbe vessük az értékelési folyamat részleteit.
3. *Az értékelési folyamat munkakapcsolatokat érintő részeivel is annyit kell foglalkozni, mint a technikai összetevőkkel.* Idővel a mérési eljárás valószínűleg javulni fog. De ugyanilyen fontos, hogy a mérést végzők és a vizsgált aktorok közötti kapcsolat is javuljon. Az adatok összegyűjtésének és felülvizsgálatának célja a projekt működésének hatékonyabbá tétele, illetve a tájékoztatása. Ha az érintett felek közötti munkakapcsolat nem támogatja a változást, akkor a legpontosabb mérésnek sem lesz érdemi hozadéka.

Célok és indikátorok

Az addiktológiai programok értékelésének célja a helyi cselekvési terv végrehajtásához illeszkedik. A cselekvési terv egy általános és négy témaspecifikus terület vonatkozásában határozza meg a prioritásokat.

Általános célok

Célok	Indikátorok
A helyi közösségek érzékenyítése a drogprobléma iránt.	Drogproblémákkal foglalkozó tevékenységek, események száma.
Az illegális drogterjesztői tevékenységekkel szembeni rendőrségi fellépés támogatása.	Támogató attitűd megléte az önkormányzatokban
A drogproblémával közvetetten vagy közvetlenül foglalkozó szervezetek,	Együttműködés hatékonyságának növelését célzó események száma

Szövétnék IV.
Humán szolgáltatások fejlesztése az Ős-Dráva Program területén, Vajszló központtal
EFOP-1.5.3-16-2017-00007

intézmények, egyének helyi együttműködések erősítése.	
Megtartó és szolidáris közösségek kialakítása, működtetése, megerősítése. Indikátor	Közösségfejlesztési tevékenységek és események száma
Az addiktológiai relevanciával bíró tevékenységekben figyelembe kell venni a függőség minden formáját, tehát a legális pszichoaktív anyagokat (szeszital-fogyasztás, dohányzás) az illegális szereket (kábitószer, új pszichoaktív anyagok) valamint a viselkedési függőségeket (pl. szerencsejáték-függőség).	A függőség minden formájának figyelembevétele az addiktológiai programok tervezése és kivitelezése során

Az egészségfejlesztés és kábítószer-megelőzés rendszerének fejlesztése

Célok	Indikátorok
Ösztönözni kell a teljes körű egészségfejlesztésre épülő folyamatokat az óvodai és iskolai szinten.	1. Egészségfejlesztéshez kapcsolódó tevékenységek az óvodai szinten 2. Egészségfejlesztéshez kapcsolódó tevékenységek az iskolai szinten
Támogatni kell a családok széles körű bevonásával a kábítószer-problémával kapcsolatos univerzális, célzott, javallott megelőző tevékenység minél több szinten és célcsoportban történő megvalósítását, továbbá a prevenció célú hálózatos együttműködéseket	Prevenációs célú tevékenységek száma
Szabadidős rendezvények (pl. egészségnapok, sportnapok, tematikus foglalkozások) keretében testi-lelki egészségfejlesztő, közösségépítő programok megvalósítása.	Egészségfejlesztő, közösségépítő programok száma
Devianciaprevenciós programok megvalósítása az oktatási intézményekben.	Oktatási intézményekben megvalósított devianciaprevenciós programok száma

Szövétnék IV.
Humán szolgáltatások fejlesztése az Ős-Dráva Program területén, Vajszló központtal
EFOP-1.5.3-16-2017-00007

A kezelés, ellátás, felépülés rendszerének fejlesztése

Célok	Indikátorok
Ösztönözni kell a szenvedélybetegek családjainak, hozzátartozóinak kezelés-ellátásába való bevonását.	Szenvedélybetegek családtagjaira is fókuszáló szolgáltatások száma
Javítani kell a veszélyeztetett személyek azonosítására alkalmas szűrővizsgálatok elérését és alkalmazását, valamint az ezekhez kapcsolódó tanácsadásokhoz történő hozzáférést.	A projekt megvalósulási területén elérhető, szűrővizsgálatokat és a kapcsolódó tanácsadást biztosító szolgáltatások száma

A kínálatcsökkentési beavatkozások rendszerének fejlesztése

Célok	Indikátorok
A rendőrséggel való együttműködés fejlesztése.	Kínálatcsökkentésre fókuszáló együttműködési megállapodások száma
Az illegális drogterjesztői tevékenységekkel szembeni rendőrségi fellépés támogatása.	Támogató attitűd megléte az önkormányzatokban

Az emberi és társadalmi erőforrások mobilizálása

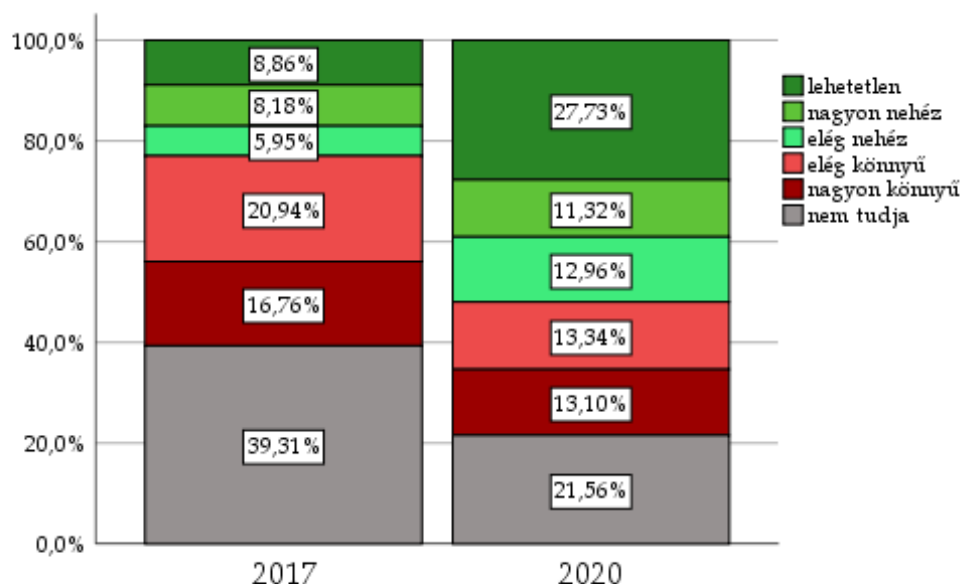
Célok	Indikátorok
A projekt hatásterületén (is) működő Kábítószerügyi Egyeztető Fórum (KEF) létrehozásának támogatása.	KEF létrehozására irányuló kezdeményezések megítélése az érintett helyi szereplők körében
A kábítószer-probléma kezelésében érintett, addiktológiai ismeretekkel nem rendelkező szakemberek érzékenyítésének, szakmai fejlődésének támogatása.	Az érintett szakemberek részvételével megvalósuló szakmai programok száma, a bevont szakemberek száma
A projekt hatásterületén élő felnőtt és iskoláskorú lakosság szerfogyasztásra vonatkozó adatainak rendszeres felvételének biztosítása.	Felnőttek körében végzett adatfelvételek száma, iskoláskorúak körében végzett adatfelvételek száma

Tevékenységek eredményessége és értékelése az iskoláskorú fiatalok körében

Az addiktológiai profilú és a kapcsolódó egészségfejlesztési tevékenységek eredményességének vizsgálatához egy 2017-ben megvalósított adatfelvétel adatbázisát használtuk kiindulópontként. Az adatbázisból kiszűrtük a projekt hatásterületére vonatkozó rekordokat, ezek képezik a 2017-re vonatkozó adatokat az alábbiakban ismertetett összehasonlításokban. Tekintettel arra, hogy a két mintában szereplő válaszadók átlagos életkora között 0,8 évnyi eltérés volt, és az életkor alapvető jelentőségű háttérváltozó a szerhasználati jelenségek vizsgálatakor, az egyes életkori csoportokat a teljes mintában megfigyelhető életkori eloszlást alapul véve súlyoztuk. Az elemzett adatsorok közül kizártuk azokat a rekordokat, amelyek logikailag inkonzisztensek voltak, illetve azokat, amelyek esetében a válaszadó dummy drog (nem létező pszichoaktív anyag) fogyasztásáról tett említést.

A fiatalok dohányzását leíró változók alapvetően kedvező képet mutatnak. A cigarettaszerzést a megkérdezettek jóval nehezebbnek tartották 2020-ban, mint 2017-ben. Azoknak az aránya, akik szerint a cigaretta megszerzése lehetetlen vagy inkább nehéz, 23%-ról 47%-ra nőtt három év alatt. Noha az értékek változására jelentős hatással van a kérdésben bizonytalanok arányának csökkenése, a cigarettaszerzés nehezebbé válása nélkülük is jelentős.

1. ábra: Cigarettaszerzés vélelmezett nehézségének változása

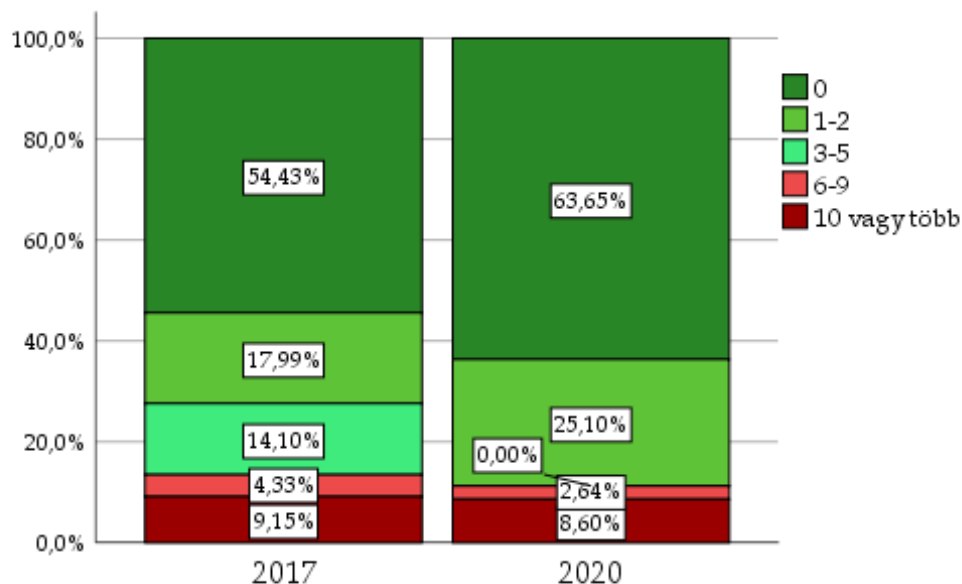

A 2020-as adatfelvétel során 54,43%-ról 63,65%-ra nőtt azoknak a 6-8. osztályos diákoknak az aránya, akik még soha életükben nem dohányoztak. További kedvező változás, hogy a dohányzást már kipróbálók csoportján belül jelentős mértékben nőtt azoknak a válaszadóknak

Szövétnék IV.
Humán szolgáltatások fejlesztése az Ős-Dráva Program területén, Vajszló központtal
EFOP-1.5.3-16-2017-00007

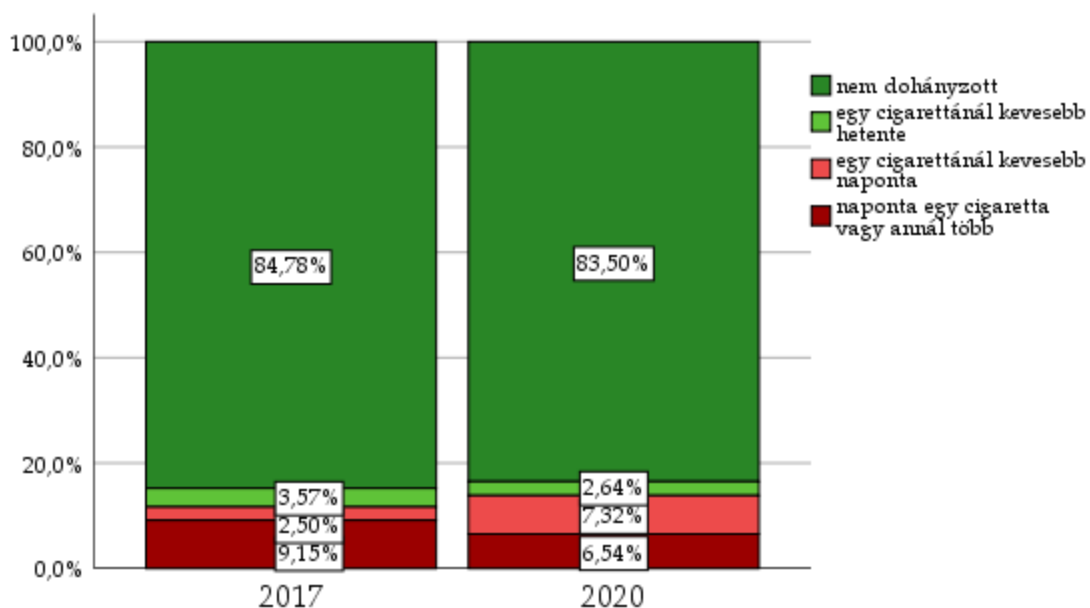
a száma, akik csak 1-2 alkalommal dohányoztak, tehát a próbálkozók közé sorolhatók. A rendszeres dohányzás lehetősége azoknál a diákoknál áll fenn, akik 10 vagy több alkalommal dohányoztak már, arányuk a 2017-es 9,15%-ról 8,6%-ra csökkent.

2. ábra: Dohányzási alkalmak számának változása

A dohányzáshoz kapcsolódó változók közül a válaszadást megelőző 30 nap során történt dohányzás vonatkozásában mértünk kisebb mértékű, kedvezőtlen irányú változást.

3. ábra: A válaszadást megelőző 30 nap dohányzási intenzitásának változása

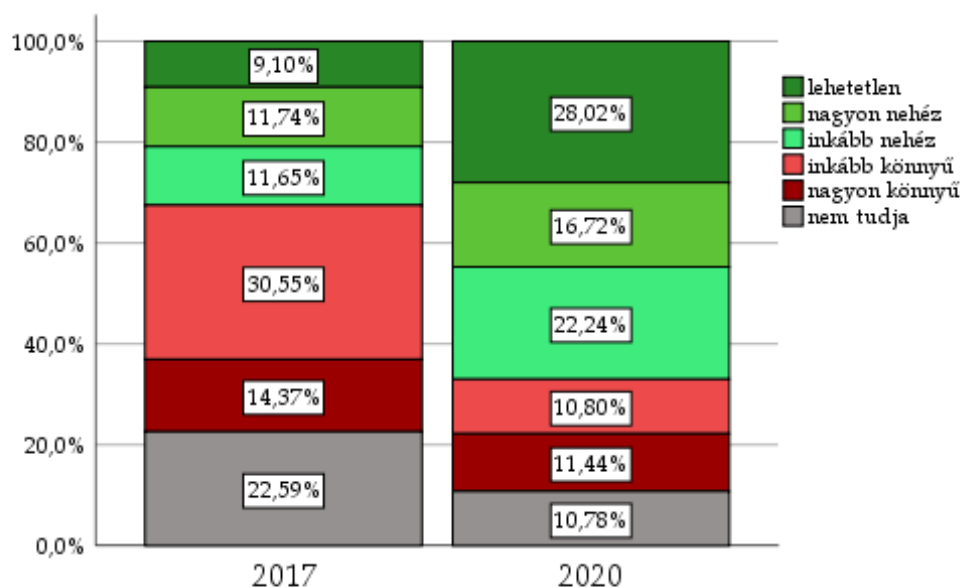

Szövétnék IV.
Humán szolgáltatások fejlesztése az Ős-Dráva Program területén, Vajszló központtal
EFOP-1.5.3-16-2017-00007

2017-ben a megkérdezettek 84,78%-a nem dohányzott a válaszadást megelőző 30 napban. 2020-ra ez az arány 83,5%-ra csökkent. Kedvező változás, hogy a naponta legalább egy cigarettát elszívó diákok aránya is csökkent (9,15-ről 6,54%-ra).

A megkérdezett diákok a szeszesitalok megszerzésének nehézségét egyfelől határozottabban tudták megítélni 2020-ban, mint 2017-ben, másfelől jóval nehezebbnek ítélik azt. Míg 2017-ben a válaszadók 44,92%-a tartotta inkább könnyűnek vagy nagyon könnyűnek az alkoholtartalmú italok megszerzését, addig 2020-ban ez az érték mindössze 22,24% volt.

4. ábra: Szeszesital-szerzés vélelmezett nehézségének változása

A szeszesitalfogyasztásra vonatkozó értékek a válaszadók teljes életének, illetve a válaszadást megelőző 12 hónap vonatkozásában csökkentek 2017 és 2020 között, azonban kismértékben nőttek a válaszadást megelőző 30 nap vonatkozásában.

- 23,8%-ról 45,3%-ra csökkent azoknak a 6-8. évfolyamba járó általános iskolás fiataloknak az aránya, akik még soha életükben nem fogyasztottak szeszesitalt. 31,2%-ról 18,9%-ra csökkent azoknak az aránya, akik életük során már 10-nél több alkalommal fogyasztottak szeszesitalt.
- A válaszadást megelőző 12 hónap vonatkozásában a 2020-as adatfelvétel során a válaszadók 47,8%-a számolt be szeszesitalfogyasztásról. Ez az érték 60,9% volt 2017-ben.
- A 30 napos szeszesitalfogyasztási prevalencia esetében a szeszesitalt legalább egy alkalommal fogyasztók aránya 30,5%-ról 35,3%-ra nőtt.

Szövétnék IV.
Humán szolgáltatások fejlesztése az Ős-Dráva Program területén, Vajszló központtal
EFOP-1.5.3-16-2017-00007

1. táblázat: Szeszesitalfogyasztási prevalenciaértékek változása

			0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+
adatfelvétel	2017	Összes szeszesital-fogyasztási alkalom száma	23,8%	20,8%	15,6%	8,6%	17,1%	11,3%	2,8%
		Szeszesital-fogyasztás az elmúlt 12 hónapban	39,1%	29,6%	10,4%	14,9%	4,0%	2,1%	0,0%
		Szeszesital-fogyasztás az elmúlt 30 napban	69,5%	16,0%	10,0%	1,7%	2,8%	0,0%	0,0%
	2020	Összes szeszesital-fogyasztási alkalom száma	45,3%	21,9%	8,6%	5,3%	5,4%	9,3%	4,2%
		Szeszesital-fogyasztás az elmúlt 12 hónapban	52,2%	26,0%	0,8%	3,4%	17,6%	0,0%	0,0%
		Szeszesital-fogyasztás az elmúlt 30 napban	64,7%	18,8%	12,4%	4,1%	0,0%	0,0%	0,0%

A válaszadást megelőző 30 nap vonatkozásában a fogyasztott szeszesital-típusok elterjedtsége hasonló mintázatot mutatott 2020-ban, mint 2017-ben.

- A leggyakrabban fogyasztott szeszesital-típus 2020-ban a bor volt. (2017-ben a sör után a második helyen szerepelt.) A szeszesitalfogyasztás válaszadást megelőző 30 nap vonatkozásában megfigyelhető növekménye elsősorban ehhez az italtípushoz kapcsolódik. Ezzel együtt kedvező irányú változás figyelhető meg a fogyasztási alkalmak számának vonatkozásában, a legalább 3 alkalommal bort fogyasztó válaszadó aránya 6,9%-ról 4%-ra csökkent.
- A sörfogyasztók aránya a vizsgált időszakban kismértékben csökkent (32,9%-ról 30,2%-ra). A fogyasztók halmazán belül az arányok érdemben nem változtak, a többség 1-2 alkalommal fogyasztotta a terméktípust.
- Az égetett szeszek esetében beazonosítható egy problémásnak tekinthető változás. Bár a fogyasztók mintán belüli aránya csökkent, jelentősen nőtt azoknak az aránya, akik a válaszadást megelőző 30 napban 6 vagy annál több alkalommal fogyasztottak ilyen típusú szeszesitalt (3,6%-ról 13,4%-ra)
- A ciderfogyasztók aránya kismértékben nőtt, és sajnos ebben az esetben is látható a gyakoribb fogyasztás arányának a növekedése.
- Az alkoholtartalmú üdítőitalok továbbra is a legritkábban fogyasztott szeszesital-típusok közé tartoznak.

Szövétnék IV.
Humán szolgáltatások fejlesztése az Ős-Dráva Program területén, Vajszló központtal
EFOP-1.5.3-16-2017-00007

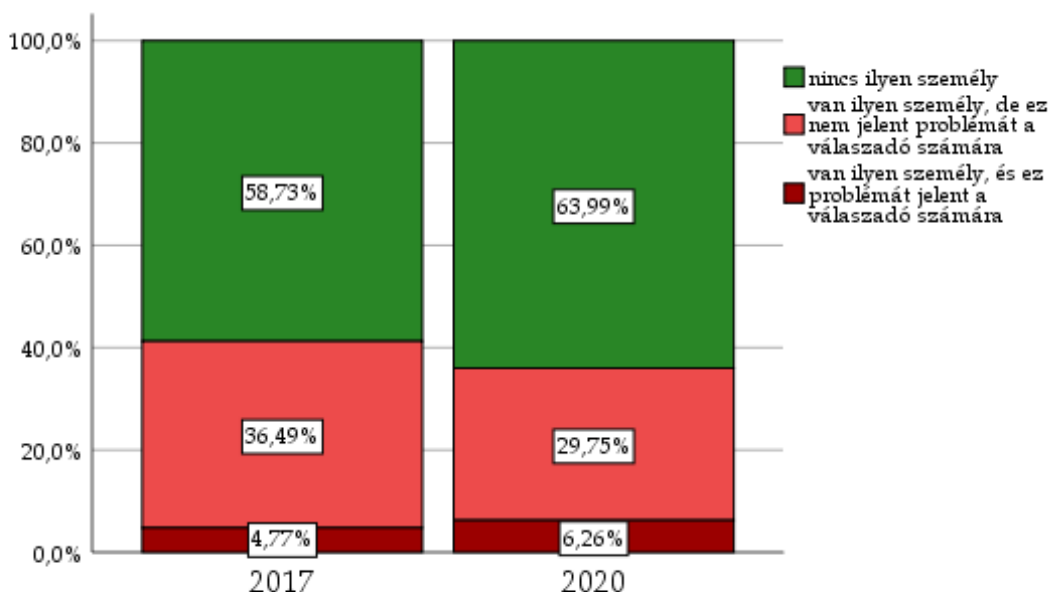
2. táblázat: Egyes szeszital-típusok fogyasztásának változása az adatfelvételeket megelőző 30 napban

			0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+
adatfelvétel	2017	Sörfogyasztás az elmúlt 30 napban	67,1%	22,4%	6,7%	3,1%	0,8%	0,0%	0,0%
		Cider fogyasztása az elmúlt 30 napban	80,3%	14,8%	3,1%	1,0%	0,8%	0,0%	0,0%
		Alkoholtartalmú üdítőital fogyasztása az elmúlt 30 napban	85,5%	11,7%	1,0%	1,8%	0,0%	0,0%	0,0%
		Bor fogyasztás az elmúlt 30 napban	68,7%	24,5%	5,3%	0,8%	0,8%	0,0%	0,0%
		Égetett szesz fogyasztása az elmúlt 30 napban	70,3%	20,1%	5,2%	2,8%	0,8%	0,8%	0,0%
	2020	Sörfogyasztás az elmúlt 30 napban	69,8%	20,9%	5,4%	4,0%	0,0%	0,0%	0,0%
		Cider fogyasztása az elmúlt 30 napban	76,6%	14,0%	9,4%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
		Alkoholtartalmú üdítőital fogyasztása az elmúlt 30 napban	86,9%	13,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
		Bor fogyasztás az elmúlt 30 napban	66,0%	30,0%	4,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
		Égetett szesz fogyasztása az elmúlt 30 napban	72,4%	10,0%	4,2%	7,3%	6,1%	0,0%	0,0%

A szeszitalfogyasztással kapcsolatos további kedvező, az EFOP-1.5.3-16-2017-00007 projekt tevékenységeivel is magyarázható változás a válaszadók környezetében érzékelt problémás alkoholfogyasztás csökkenése. Míg 2017-ben a válaszadó diákok 58,73%-a, addig 2020-ban közel 64%-uk mondta azt, hogy nincs a környezetükben olyan, hozzájuk közel álló személy, aki túlságosan sokat iszik. Kismértékben nőtt azoknak a válaszadóknak az aránya, akik ilyen típusú jelenséget érzékelnek környezetükben, és problémásnak is tartják azt. Feltételezve, hogy egy kiskorú számára egy hozzá közel álló személy túlzott mértékű alkoholfogyasztása szükségszerűen problematikusnak tekinthető, ennek felismerését, illetve az ezt felismerők arányának növekedését a szerhasználati zavarok kezelése szempontjából kedvező változásnak tekinthetjük.

Szövétnék IV.
Humán szolgáltatások fejlesztése az Ős-Dráva Program területén, Vajszló központtal
EFOP-1.5.3-16-2017-00007

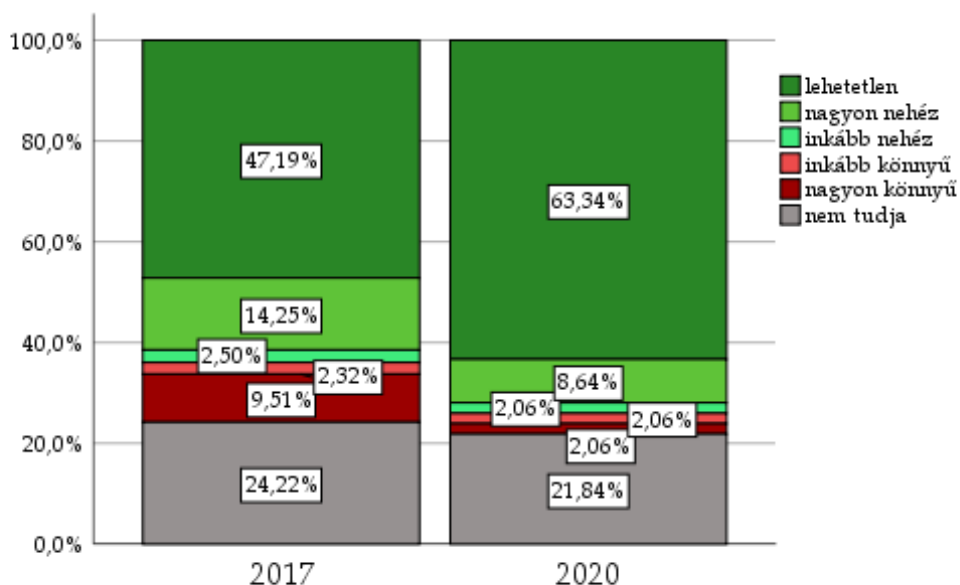
5. ábra: Alkoholproblémával küzdő személy a válaszadók környezetében

Az illegális drogok halmazából a cannabis-származékok (marihuána, hasis) és az új pszichoaktív szerek hozzáférhetőségét és elterjedtségét vizsgáltuk a projekt hatásterületén iskolába járó 6-8. évfolyamos diákok körében.

A cannabis-szerzés vélelmezett nehézsége jelentős mértékben nőtt 2017 és 2020 között. Egyfelől 47,19%-ról 63,34%-ra nőtt azoknak a diákoknak az aránya, akik a drogtípus beszerezhetőségét lehetetlennek tartják, másfelől 9,51%-ról 2,06%-ra csökkent azoknak az aránya, akik ugyanezt nagyon könnyűnek tartják.

6. ábra: Cannabis-szerzés vélelmezett nehézségének változása

Szövétnék IV.
Humán szolgáltatások fejlesztése az Ős-Dráva Program területén, Vajszló központtal
EFOP-1.5.3-16-2017-00007

A 2020-as adatfelvétel során nem került a mintába olyan válaszadó diák, aki a választadást megelőző egy évben cannabis-származékot fogyasztott volna. Az életprevalencia értéke a 2017-es 2,4%-ról 2,1%-ra csökkent.

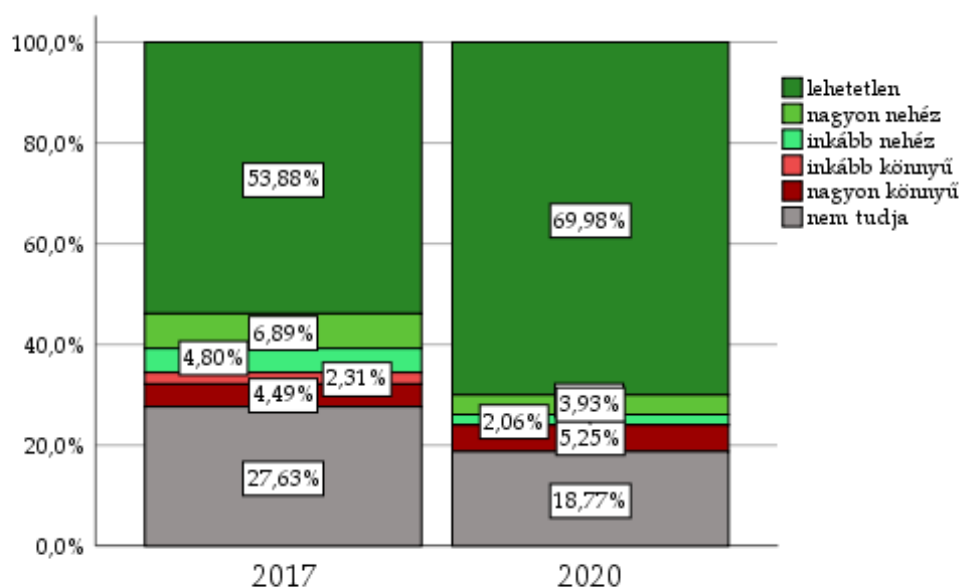
3. táblázat: Cannabis-prevalenciaértékek változása

			0	1-2	3-5	6-9	10-19
adatfelvétel	2017	Cannabis életprevalencia	97,5%	1,7%	0,0%	0,0%	0,7%
		Cannabis 12 havi prevalencia	97,5%	1,7%	0,0%	0,8%	0,0%
		Cannabis 30 napos prevalencia	98,3%	1,7%	0,0%	0,0%	0,0%
	2020	Cannabis életprevalencia	97,9%	2,1%	0,0%	0,0%	0,0%
		Cannabis 12 havi prevalencia	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
		Cannabis 30 napos prevalencia	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

2017 és 2020 között 9,1%-ról 4,9%-ra csökkent azoknak a diákoknak az aránya, akiknek lett volna lehetőségük kipróbálni valamilyen cannabis-származékot.

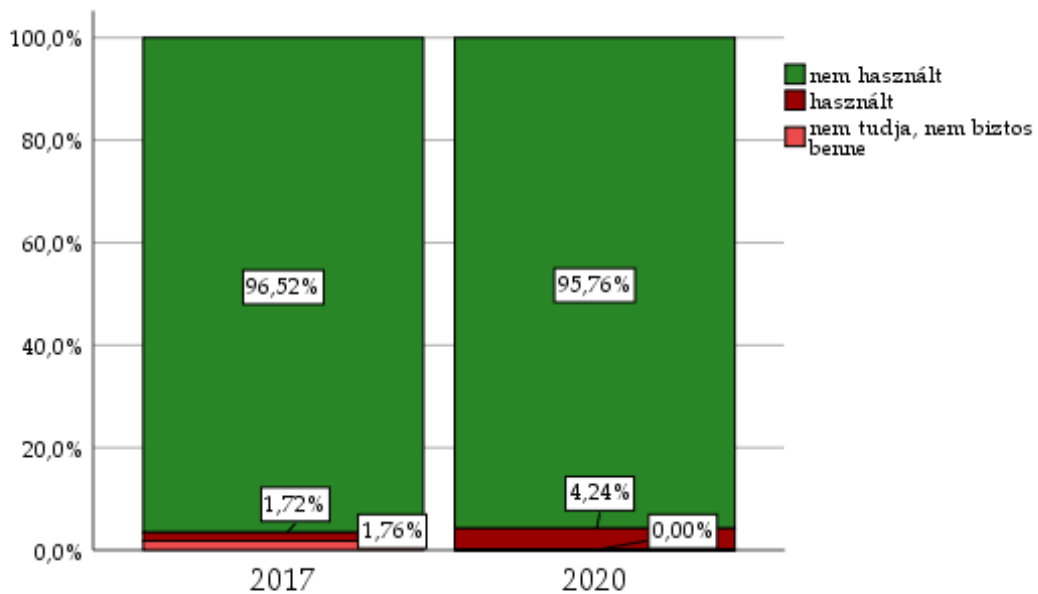
Az új pszichoaktív anyagok megszerzésének vélelmezett nehézsége összességében csökkent, azonban kismértékű növekedés (4,49% $\Rightarrow$ 5,25%) figyelhető meg azoknak a diákoknak az arányában, akik nagyon könnyűnek vélik az ilyen típusú drogok beszerezhetőségét.

7. ábra: ÚPA-szerzés vélelmezett nehézségének változása

Kismértékű kedvezőtlen változás jellemzi az új pszichoaktív anyagok – konkrétan a herbál vagy biofű néven ismert szintetikus kannabionidok – fogyasztását. A fogyasztás életprevalencia-értéke 3,48%-ról 4,24%-ra nőtt 2017 és 2020 között, azonban a növekedés még jelentősebb, ha csak azoknak az arányát (1,72%) vesszük figyelembe, akik bizonyosak abban, hogy az általuk fogyasztott szer ebbe a csoportba tartozik.

8. ábra: ÚPA-életprevalencia változása

Az energiatalfogyasztás elterjedtsége továbbra is jelentős a vizsgált felső tagozatos diákok körében, bár pozitívként említhető, hogy a fogyasztók aránya mindhárom időtáv vonatkozásában csökkent 2017 és 2020 között. Kedvezőtlen változás, hogy miközben az érintettek aránya csökkent, a „heavy user” kategóriába sorolható energiatalfogyasztók aránya nőtt az alapsokaságban.

Szövetség IV.
Humán szolgáltatások fejlesztése az Ős-Dráva Program területén, Vajszló központtal
EFOP-1.5.3-16-2017-00007

4. táblázat: Energiaitalfogyasztás prevalenciaértékeinek változása

			0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+
adattfelvétel	2017	Energiaital életprevalencia	21,0%	11,4%	7,6%	15,8%	15,5%	7,1%	21,7%
		Energiaitalfogyasztás az elmúlt 12 hónapban	30,8%	15,4%	14,9%	16,7%	13,5%	5,3%	3,3%
		Energiaitalfogyasztás az elmúlt 30 napban	41,1%	23,7%	13,1%	15,3%	4,8%	2,0%	0,0%
	2020	Energiaital életprevalencia	29,5%	15,4%	5,4%	6,7%	13,5%	17,2%	12,2%
		Energiaitalfogyasztás az elmúlt 12 hónapban	41,3%	12,1%	10,2%	12,3%	6,2%	9,6%	8,3%
		Energiaitalfogyasztás az elmúlt 30 napban	48,0%	18,0%	14,1%	5,8%	11,3%	0,8%	2,1%

A 2017 és 2020 közötti időszak egyik leginkább kedvező változása az energiaitalok és a szeszesitalok együttes fogyasztásának arányában bekövetkezett csökkenése.

5. táblázat: Energiaital- és szeszesitalfogyasztás együttes fogyasztásának változásai

			0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+
adattfelvétel	2017	Energiaital és alkohol életprevalencia	52,5%	12,6%	4,4%	9,2%	10,3%	1,0%	10,0%
		Energiaital- és alkoholfogyasztás az elmúlt 12 hónapban	59,1%	12,6%	7,1%	10,8%	7,1%	1,8%	1,6%
		Energiaital- és alkoholfogyasztás az elmúlt 30 napban	67,1%	8,2%	13,3%	8,9%	2,6%	0,0%	0,0%
	2020	Energiaital és alkohol életprevalencia	73,2%	8,7%	10,4%	2,2%	0,0%	3,5%	2,0%
		Energiaital- és alkoholfogyasztás az elmúlt 12 hónapban	81,9%	12,6%	2,2%	1,4%	0,0%	0,0%	2,0%
		Energiaital- és alkoholfogyasztás az elmúlt 30 napban	87,3%	9,4%	3,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Szövétnék IV.
Humán szolgáltatások fejlesztése az Ős-Dráva Program területén, Vajszló központtal
EFOP-1.5.3-16-2017-00007

A kávéfogyasztás esetében az energiatárfogyasztáshoz hasonló tendenciák azonosíthatók be: míg a teljes alapsokaság vonatkozásában csökkent a fogyasztók aránya, a kávéfogyasztók halmazán belül nőtt a napi rendszerességgel kávézók aránya: 2020-ban a válaszadást megelőző 30 napban a válaszadók 34,7%-a kávézott legalább egy alkalommal (2017: 45,4%), azonban 7,3%-uk 20 vagy több alkalommal kerített sort erre (2017: 5,5%).

6. táblázat: Kávéfogyasztás prevalenciaértékeinek változásai

			0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+
adattfelvétel	2017	Kávé életprevalencia	30,4%	24,7%	14,0%	7,2%	14,1%	3,1%	6,5%
		Kávéfogyasztás az elmúlt 12 hónapban	44,4%	28,3%	9,9%	7,7%	2,0%	2,9%	4,8%
		Kávéfogyasztás az elmúlt 30 napban	54,6%	24,1%	8,0%	5,2%	2,6%	3,7%	1,8%
	2020	Kávé életprevalencia	29,1%	35,4%	9,0%	7,8%	1,9%	4,0%	12,8%
		Kávéfogyasztás az elmúlt 12 hónapban	47,6%	29,9%	3,8%	2,1%	5,9%	3,2%	7,5%
		Kávéfogyasztás az elmúlt 30 napban	65,3%	14,5%	6,0%	5,0%	1,9%	7,3%	0,0%

Nyomonkövetési terv

Célok	Indikátorok	
Általános célok		
A helyi közösségek érzékenyítése a drogprobléma iránt.	Drogproblémákkal foglalkozó események száma:	
A problémával közvetetten vagy közvetlenül foglalkozó szervezetek, intézmények, egyének helyi együttműködések erősítése.	Együttműködés hatékonyságának növelését célzó események száma:	
Megtartó és szolidáris közösségek kialakítása, működtetése, megerősítése.	Közösségfejlesztési tevékenységek megvalósítása az EFOP-1.5.3-16-2017-00052 kódjelű projektben.	
Az addiktológiai relevanciával bíró tevékenységekben figyelembe kell venni a függőség minden formáját, tehát a legális pszichoaktív anyagokat, az illegális szereket, valamint a viselkedési függőségeket.	A szemlélet érvényesítésre került a megvalósított addiktológiai programelemekben.	
Az egészségfejlesztés és kábítószer-megelőzés rendszerének fejlesztése		
A teljes körű egészségfejlesztésre épülő folyamatok ösztönzése az óvodai és iskolai szintén.	Egészségfejlesztéshez kapcsolódó tevékenységek az óvodai szintén:	☐ igen ☐ nem
	Egészségfejlesztéshez kapcsolódó tevékenységek az iskolai szintén:	☐ igen ☐ nem
Támogatni kell a családok széles körű bevonásával a kábítószer-problémával kapcsolatos univerzális, célzott, javallott megelőző tevékenység minél több szintén és célcsoportban történő megvalósítását, továbbá a prevenció célú hálózatos együttműködések.	Prevenációs célú addiktológiai tevékenységek száma:	
Szabadidős rendezvények (pl. egészségnapok, sportnapok, tematikus foglalkozások) keretében testi-lelki egészségfejlesztő, közösségépítő programok megvalósítása.	Egészségfejlesztő, közösségépítő programok száma:	

Szövétnék IV.
Humán szolgáltatások fejlesztése az Ős-Dráva Program területén, Vajszló központtal
EFOP-1.5.3-16-2017-00007

Devianciaprevenciós programok megvalósítása az oktatási intézményekben.	Oktatási intézményekben megvalósított devianciaprevenciós programok száma:	
A kezelés, ellátás, felépülés rendszerének fejlesztése		
Ösztönözni kell a szenvedélybetegek családjainak, hozzátartozóinak kezelés-ellátásába való bevonását.	Szenvedélybetegek családtagjaira is fókuszáló szolgáltatások száma:	
Javítani kell a veszélyeztetett személyek azonosítására alkalmas szűrővizsgálatok elérését és alkalmazását, valamint az ezekhez kapcsolódó tanácsadásokhoz történő hozzáférést.	A projekt megvalósulási területén elérhető, szűrővizsgálatokat és a kapcsolódó tanácsadást biztosító szolgáltatások száma:	
A kínálatcsökkentési beavatkozások rendszerének fejlesztése		
A rendőrséggel való együttműködés fejlesztése.	Kínálatcsökkentésre fókuszáló együttműködési megállapodások száma:	
Az illegális drogterjesztői tevékenységekkel szembeni rendőrségi fellépés támogatása.	Támogató attitűd megléte az önkormányzatokban:	☐ igen ☐ nem
Az emberi és társadalmi erőforrások mobilizálása		
A projekt hatásterületén (is) működő Kábítószerügyi Egyeztető Fórum létrehozásának támogatása.	KEF létrehozására irányuló kezdeményezések megítélése az érintett helyi szereplők körében:	☐ igen ☐ nem
	Helyi problématérkép elkészítése:	☐ igen ☐ nem
A kábítószer-probléma kezelésében érintett, addiktológiai ismeretekkel nem rendelkező szakemberek érzékenyítésének, szakmai fejlődésének támogatása.	Az érintett szakemberek részvételével megvalósuló szakmai programok száma:	☐ igen ☐ nem
A projekt hatásterületén élő felnőtt és iskoláskorú lakosság szerfogyasztásra vonatkozó adatainak rendszeres felvételének biztosítása.	Adatfelvétel lebonyolítása a felnőtt lakosság körében:	☐ igen ☐ nem
	Adatfelvétel lebonyolítása a felnőtt lakosság körében:	☐ igen ☐ nem